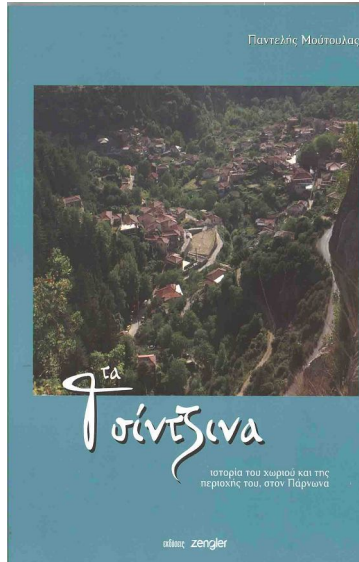

Παρουσίαση:

Παντελή Μούτουλα: “Τα Τσιντζινα. Ιστορία του Χωριού και της Περιοχής του στον Πάρνωνα”, Τόμος Ι.

Για περισσότερα από εκατό χρόνια, Έλληνες και ξένοι ακαδημαϊκοί, διανοούμενοι, απλοί Τσιντζινιώτες και φίλοι του χωριού, έχουν συνεισφέρει με δεκάδες άρθρα και μια ανέκδοτη, χειρόγραφη Μονογραφία¹ για θέματα που σχετίζονται με την ιστορία των Τσιντζινων και της γύρω περιοχής. Πλέον, το πρώτο βιβλίο που πραγματεύεται το αντικείμενο είναι γεγονός.

Συγγραφέας του είναι ο ιστορικός Παντελής Μούτουλας. Με αρκετά βιβλία ήδη στο ενεργητικό του αλλά και ευρύτερη συγγραφική και μεταφραστική δράση, ο Μούτουλας παρουσιάζει τον πρώτο από δύο τόμους για την ιστορία του χωριού και της περιοχής του, ο οποίος καλύπτει την περίοδο ως τη λήξη της Β' Βενετοκρατίας στην περιοχή, το 1715.

Γεννημένος στην Αθήνα από Τσιντζινιώτισσα μητέρα, ο Μούτουλας είναι αρκετά οικείος με την περιοχή. Ωστόσο η αυστηρή ακαδημαϊκή του προσέγγιση σε ένα θέμα που ίσως παρέχει πεδίο για να παρεισφρύσει το συναίσθημα, είναι προφανής ήδη από τις εναρκτήριες προτάσεις του προλόγου του:

“Είναι ευχάριστο που υπάρχουν στη χώρα μας άνθρωποι (...) με ανησυχίες ως προς το παρελθόν του τόπου τους και με τη διάθεση να το καταγράψουν. Ωστόσο στη συγγραφή των περισσότερων βιβλίων αυτού του είδους, ακολουθείται μια πεπατημένη: Το χωριό εξωραίζεται (...) η σύνδεσή του με τον ευρύτερο χώρο υποβαθμίζεται, ενώ συγχρόνως αναζητούνται και, αν δεν υπάρχουν, κατασκευάζονται δεσμοί με την ελληνική αρχαιότητα και το ένδοξο νεώτερο παρελθόν του τόπου (...). Πολλές φορές, η άκριτη παρουσίαση των «σημαντικών» οικογενειών του τόπου και η ρομαντική απεικόνιση γεγονότων, εθίμων κλπ, συμβάλλει στην ανάδειξη μιας συνολικά παραπλανητικής εικόνας για το χωριό².

¹ Κ. Δ. Ψυχογιός: “TCINTZINA”, Σπάρτη 1941.

² Πρόλογος, σελ. 13.

Έχοντας απορρίψει την πεπατημένη και μάλλον “ασφαλή” οδό τέτοιων συγγραφικών προηγούμενων, ο Μούτουλας δεν προσποιείται άγνοια ως προς τις δυσκολίες που η προτεινόμενη μεθοδολογία του αντιμετωπίζει. Παραπέμποντας στον ιστορικό Σπύρο Ασδραχά, δηλώνει ότι “το ιστορικό υλικό λαμβάνει αξία από τα ερωτήματα που του απευθύνουμε³”. Μετά από αυτή τη διαπίστωση, βέβαια, αρχίζουν τα προβλήματα:

“Οι ερωτήσεις προς τα ιστορικά τεκμήρια, τα οποία τίθενται στη διάθεσή μας, προκύπτουν από μια πρότερη απόφαση: πού κοιτάζουμε, τι αναζητούμε, τι αληθινά θέλουμε να βρούμε. Αντιστοίχως τίθενται σε λειτουργία τα αμυντικά αντανάκλαστικά του ερευνητή, ο οποίος εξετάζει ποιες ερωτήσεις να διαγράψει, τι είδους σχέδια να εγκαταλείψει, ποια σημεία να αποφύγει⁴”.

Με γνώμονα τα παραπάνω, συνιστά καθαρή επιλογή του συγγραφέα να αρχίσει το ταξίδι από τη Ζαραφώνα, χωριό που βρίσκεται 16 χμ. ανατολικά των Τσιντζίνων, τον 5^ο μ.Χ. αιώνα. Το αρχικό σημείο επαφής συνιστά μια παλαιοχριστιανική βασιλική, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Τα ερείπιά της συνιστούν την πρώτη απόδειξη ανθρωπίνης παρουσίας (*ορθότερα: οργανωμένης κοινωνίας*) και σημαντικότητας στη μείζονα περιοχή. Από εκεί, ο Μούτουλας ξετυλίγει ένα στέρεο μονοπάτι από ισχυρά τεκμηριωμένα πειστήρια, που μας οδηγεί στην πρώτη απόδειξη οργανωμένου και ισχυρού οικισμού στα Τσιντζίνα τον 13^ο αιώνα και σε βάσιμες ενδείξεις οργανωμένης κοινότητας εκεί ίσως 200-300 χρόνια νωρίτερα, αλλά βέβαια όχι παλαιότερα.

Η προσέγγιση αυτή είναι ακαδημαϊκά τουλάχιστον σωστή. Υφέρπει όμως την ερώτηση, γιατί ο συγγραφέας ξεκινά το ταξίδι του από τη Ζαραφώνα του 5^ο μ.Χ. αιώνα και 16 χμ ανατολικά των Τσιντζίνων, απορρίπτοντας εντελώς (*όντως δεν γίνεται σαφής αναφορά*) το μη χρονολογημένο αλλά σίγουρα παλαιότερο κτίσμα στην περιοχή Μάρμαρα, μόλις 4 χμ δυτικά των Τσιντζίνων. Η τοποθεσία αυτή, έχει συσχετισθεί με τις ταξιδιωτικές σημειώσεις του Πausανία τον 2^ο μ.Χ. αιώνα. Ο Πausανίας, διερχόμενος τον Πάρνωνα με προορισμό τη Σπάρτη, καταγράφει μια σειρά από τοπογραφικές λεπτομέρειες στη μείζονα περιοχή του δυτικού Πάρνωνα και ίσως σε απόσταση μικρότερη των 16χμ. από το χωριό *–όπως το δάσος Σκοτίτα, το ναό του Διός και τας Ερμάς-* οι οποίες ακόμη δεν έχουν ρητά εξακριβωθεί από τους αρχαιολόγους.

Ο συγγραφέας, δεν αγνοεί⁵ ότι η μείζονα περιοχή δέχτηκε σημαντικές ανθρώπινες παρεμβάσεις *–όπως ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο οδικό δίκτυο-* αδειάλεπτα από την πρωτοελλαδική έως και τη ρωμαϊκή εποχή, όπως τεκμαίρεται από τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα και πηγές⁶. Υπογραμμίζει επίσης την απουσία συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας και *εντός* του οικισμού, δεδομένων και των μαρτυριών εντοπιών για αρχαία ταφικά ευρήματα στην περιοχή του ναού του Αγ. Νικολάου στη βορειοδυτική άκρη των Τσιντζίνων. Στην πραγματικότητα όμως, ο Μούτουλας χρησιμοποιεί την ακαδημαϊκή του κρίση *ενάντια* στο να εμπλέξει περισσότερο ενεργά την ιστορία του οικισμού με αυτά τα ευρήματα, δεδομένων αφ’ ενός των πραγματικά ισχνών στοιχείων για τεκμηρίωση, αλλά σημαντικότερα, την απουσία στοιχείων για οικισμό στα Τσιντζίνα για τουλάχιστον 800 με 1.000 χρόνια μετά την περιοδεία του Πausανία.

---

³ ibid

⁴ ibid

⁵ ενδεικτικά, βλ. σελ. 24-26

⁶ σελ. 25

Συσχετίζοντας λοιπόν τα συμπεράσματα από την παρουσία της παλαιοχριστιανικής βασιλικής στη Ζαραφώνα με το γενικότερο ιστορικό γίνεσθαι στη Λακεδαίμονα της εποχής, ο επόμενος σημαντικός σταθμός είναι το αλλοτινό κεφαλοχώρι Χρύσαφα, τον 11^ο μ.Χ. αιώνα. Ευρισκόμενη περίπου 25χμ. νότια των Τσιντζίνων και 18χμ ανατολικά της πόλης της Σπάρτης, στη Χρύσαφα πλήθος πηγών υποδεικνύει αξιόλογη ανάπτυξη και κοινωνία με σαφή διαστρωμάτωση τουλάχιστον από τις αρχές του 1300, η οποία συνεχίζεται σταθερά έως και το 18^ο αιώνα.

Ενώ τα Τσιντζίνα παρουσιάζονται αρχικά ως μεσαιού μεγέθους αλλά αξιομνημόνευτος οικισμός⁷ στο γνωστό χρυσόβουλο του 1314 (*και όχι του 1292 ως είχε επικρατήσει*), από άλλα τεκμήρια την ίδια εποχή προκύπτουν στοιχεία δομημένης κοινωνίας αλλά και τουλάχιστον στοιχειώδους κοινωνικής διαστρωμάτωσης⁸.

Δεν πρέπει να λησμονείται ότι η περιοχή της Πελοποννήσου γενικά αλλά ιδιαίτερα του Πάρνωνα, τουλάχιστον από τη μεσοβυζαντινή περίοδο και ως τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, μας παρουσιάζεται ως εξαιρετικά αραιοκατηκνημένη και με περιοδικές δημογραφικές κρίσεις. Ιδωμένο από αυτή τη σκοπιά, ο Μούτουλας μας παρουσιάζει τον αναπάντεχο δυναμισμό του 17^{ου} αιώνα⁹. Είναι αυτή η εποχή κατά την οποία η Μονή Αγίων Αναργύρων, 3,5χμ νοτιοδυτικά των Τσιντζίνων ανασυγκροτείται. Λίγο μακρύτερα, η παλαιότερη Μονή των Αγίων Τεσσαράκοντα μεταφέρεται σε νέο συγκρότημα εντός της έκτασής της το 1615. Μέσα στο χωριό, αγιογραφείται ο προϋπάρχον ναός του Αγίου Βλασίου το 1611. Τσιντζινιώτες μοναχοί καταγράφονται σε σημαίνουσες θέσεις στη μοναστική αδελφότητα των Αγ. Αναργύρων, ενώ ένας Τσιντζινιώτης ιερομόναχος είναι υποψήφιος (*αν και δεν εκλέγεται τελικά*) Αρχιεπίσκοπος Λακεδαιμονίας, το 1697. Κατά τη διάρκεια της βραχύβιας Βενετοκρατίας (1688-1715), η απογραφή Γριμάνι βρίσκει στα Τσιντζίνα 144 κατοίκους σε 46 οικογένειες. Αν και εδώ έχουμε περισσότερο *τάξεις μεγέθους* παρά εξακριβωμένα *απόλυτα μεγέθη*, το χωριό έρχεται 13^ο πολυπληθέστερο στα 53 που συναπαρτίζουν τη βενετσιάνικη επαρχία Χρυσάφης (*territorio di Crisaffa*)¹⁰. Τέλος, το χωριό παρουσιάζεται να συνεισφέρει δυσανάλογα υψηλά στην περιφερειακή διοίκηση, τόσο χρηματικά (*κυρίως σε είδος*), όσο και σε άνδρες, σημείο ασφαλώς του σχετικού δυναμισμού και της ευρωστίας του.

Ο συγγραφέας περαιώνει την αφήγηση του 1^{ου} τόμου με τη λήξη της βενετοκρατίας, το 1715. Τούτο καθώς οι επόμενες περιόδοι διαφέρουν σημαντικά από τους αιώνες πριν. Αντίθετα με την αργή ροή των γεγονότων τους 6-8 προηγούμενους αιώνες στα Τσιντζίνα, τα γεγονότα των επόμενων δεκαετιών μοιάζουν συγκριτικά να εξελίσσονται με μορφή... χιονοστιβάδας. Ταυτόχρονα, πληθαίνουν –και γίνονται αρκετά λεπτομερέστερες και εγκυρότερες- οι πηγές. Κατά συνέπεια, απαιτείται διαφορετική προσέγγιση και διαφορετική μεθοδολογία για τις επόμενες χρονικά περιόδους.

Όπως καταλήγει ο συγγραφέας, κλείνοντας τον 1^ο τόμο, το 1715 ένα σημαντικό στοιχείο για τα Τσιντζίνα συνιστά *αφ' εαυτού* η αδιάλειπτη και ήδη μακράιωνη ιστορία του οικισμού:

“Στο χάρτη της αραιοκατοικημένης και ολιγάνθρωπης μεσαιωνικής Λακωνίας η κώμη Τσιντζίνα δεσπόζει σε μια ευρεία περιοχή του κεντρικού Πάρνωνα, μακριά από τα

⁷ σελ. 51, 57

⁸ σελ. 57

⁹ 6ο κεφάλαιο, σελ. 70-75.

¹⁰ σελ. 81

μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα. Η μακραινική παρουσία της στο χώρο προσέδωσε στην κώμη οντότητα μεγαλύτερη απ' όσο μπορεί να αποτυπωθεί στα σύγχρονα νομικά κείμενα ή στις μνημειακές επιγραφές (...)

Μακραινική παρουσία στο χώρο σημαίνει πρωτίστως αντοχή της κοινότητας στους κραδασμούς, τους οποίους ανεξέλεγκτοι παράγοντες επέφεραν κατά καιρούς στον κορμό της. Παρακολουθούμε την εξέλιξη ενός οργανισμού, ο οποίος δομείται γερά. Η κοινότητα αποκτά την ευκαμψία του κλαδιού που δεν σπάει από την ισχύ του ανέμου, αλλά και εσωτερική συνοχή που της δημιουργεί τη βεβαιότητα ότι τα βάρη της είναι γερά. Οι ναοί της κοινωνίας των Τσιντζίνων ανταναικλούν καθαρότερα από ο,τιδήποτε άλλο τα στερεά δομικά της χαρακτηριστικά (...)

Το σώμα, ο νους και η ψυχή της κώμης, ο χωρικός και η χωρική, μετείχε με συνολικό τρόπο στον τεχνικό πολιτισμό της εποχής του/της. Με άλλα λόγια είχε όλες τις γνώσεις που του/της εξασφάλιζαν αυτάρκεια, σε εποχή κατά την οποία δεν υπήρχε υπέρτερος φορέας κοινωνικής μέριμνας (...)

Ο χωρικός και η χωρική υποχρεούταν να συμβιβαστεί οριστικά με την έννοια του αναπάντεχου, ως προϋπόθεση για να μάθει να αντιμετωπίζει τους φυσικούς κινδύνους· μάθαινε να προβλέπει και να προλαμβάνει το κακό, καθώς οι συνέπειές του ήσαν συχνά μη αναστρέψιμες.¹¹

Καταλήγοντας, ο συγγραφέας μας εισάγει μοναδικά και στην κοινωνική διάσταση του Τσιντζινιώτικου οικισμού. Κοινωνικές λεπτομέρειες που σε μεγάλο βαθμό διατηρήθηκαν σε ζώσα μνήμη, συνιστούν ο έλεγχος των συναισθημάτων ώστε να αποτραπούν οι εντάσεις σε μια κλειστή κοινωνία και αντιστοίχως, η ενίσχυση συμπεριφορών ελιγμού, προσποίησης και κατά συνήθεια, καχυποψίας. Την ίδια στιγμή, ο συγγραφέας φαίνεται να γνωρίζει αρκετά καλά τους περιορισμούς του πονήματός του. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει:

“οι δυνατότητες της ιστορικής έρευνας έχουν κι αυτές τα όριά τους. Οι ειδικοί μελετητές μακρινών εποχών γνωρίζουν πολύ καλά να περιορίζουν τις φιλοδοξίες τους σ' αυτά που μπορούν να αντλήσουν από τα ελάχιστα διαθέσιμα υλικά τεκμήρια(...). Καμία κοινωνία δεν στέκει απεριόριστα ανοιχτή απέναντί μας. Πώς (...) είναι δυνατό να ξανακουστούν οι ήχοι μιας κοινωνίας ανεπιστρεπτή παρελθούσας; Καθώς λέει ο φιλόσοφος¹², από τα ίχνη των οπλών πάνω στο χώμα μπορούμε να υπολογίσουμε την κατεύθυνση του αλόγου καθώς και την ταχύτητά του, ίσως ακόμη το βάρος του αλόγου και του αναβάτη· αλλά δεν μπορούμε να ξέρουμε, τι σκεφτόταν ο αναβάτης την ώρα που κάλπαζε ούτε θα μάθουμε ποτέ, εάν κάλπαζε προς την αγάπη του ή προς το θάνατό του.”¹³

Μούτουλας Παντελής: “Τα Τσιντζίνα. Ιστορία του Χωριού και της Περιοχής του στον Πάρωνα”, σελ. 156, Zengler, Αθήνα 2008, λιανική τιμή € 15,00

¹¹ σελ. 109-110

¹² αφορά τον Κορνήλιο Καστοριάδη.

¹³ σελ. 112